

Aušra VASILIAUSKAITĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

Kauno seserų benediktinių ugdomoji veikla Lietuvoje 1918–1940 m.

SANTRAUKA. Šiame straipsnyje Kauno seserys benediktinės pristatomos kaip visuomenės ugdytojos. Jų ugdomoji veikla suklestėjo 1918–1940 m. Lietuvoje. Kauno visuomenė vertino seserų benediktinių ugdomąją veiklą, kurioje buvo taikoma tuo metu nauja ir moderni M. Montessori pedagogikos sistema. Atliekant tyrimą, naudotasi dar niekur nepublikuotais šaltiniais, padėjusiais atskleisti seserų benediktinių ugdomąją veiklą ne tik Kaune, bet ir įvairiose Lietuvos vietovėse: Joniškyje, Pasvalyje, Čiobiškyje, Prienuose, Ariogaloje, Čekiškėje, Šiluvoje, Vilniuje ir Pernavoje. Ši veikla buvo susijusi su vienuolyno plėtra, naujų skyrių steigimu. Seserys ne tik prisidėjo prie visuomenės ugdymo nuoširdžia apaštališkąja veikla, taip atsiliepdamos į to laiko reikmes, bet ir atrado dirbdamos ugdomąjį darbą naujas benediktiniškojo gyvenimo formas.

RAKTAŽODŽIAI: seserys benediktinės, ugdytojos, visuomenės ugdytojos, Montessori ugdymas, pedagogikos sistema, formalusis ir neformalusis ugdymas, ugdomoji veikla.

Įvadas

Lietuvai išsikovojus Nepriklausomybę 1918 m. reikėjo ne tik švietėjų, perduodančių žinias apie laisvę, dar labiau reikėjo ugdytojų, kurie būtų *kultūros ugdytojai*. Tuo metu visuomenės dauguma kultūrą siejo su vertybiniu pamatu. Dėl šios priežasties Kauno visuomenė rinkosi vaikų ugdytojomis pirmiausia benediktines vienuoles. Šis sprendimas buvo esminis, turėjęs atgarsį visoje Lietuvoje. Tuo metu Lietuvoje naujos Montessori ugdymo sistemos pradininkė buvo Marija Varnienė, viena iš 1927 m. Lietuvoje įkurto pirmojo Montessori darželio steigėjų¹. „Be Varnienės įstaigos, buvo dar du vaikų darželiai, kurie vadovavosi montesoriška vaiko auklėjimo sistema, – katalikiškas Šv. Vincento Pauliečio draugijos darželis, vadovaujamas seserų benediktinių, ir taip pat

¹ Žydruolė Jonušienė, „Montessori pedagogika Lietuvoje“, in *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, 2019-11-15, <https://www.vle.lt/Straipsnis/Montessori-pedagogika-20622>.

Kaune veikęs M. Galpernaitės vaikų darželis. Šių darželių auklėtojos buvo apmokytos Varnienės.² Iš moterų vienuolių naujuose ugdymo srityse baruose tuo metu darbavosi seserys pranciškonės³, o iš vyrų vienuolių: jėzuitai ir marijonai, ypač pedagogas kun. Vladas Mažonas, kuris buvo ir 1935 m. Kaune įsteigtos Montessori draugijos narys⁴.

Straipsnio tikslas – atskleisti visuomenės ugdytojų – Kauno seserų benediktinių – ugdomąją veiklą Lietuvoje 1918–1940 m. Svarbu pabrėžti, kad ypatingas visuomenės dėmesys šiai bendruomenei ne tik sukėlė bendruomenės susiskaldymą, bet ir paskatino išsireikalauti, kad būtų įsteigta vieša švietėjiška institucija, t. y. mokykla. Problema, kad seserys benediktinės buvo tarsi įmestos į vaikų ugdymo veiklą, tad kyla klausimai: kokią kelią jos pasirinko kaip ugdytojos ir kokią tuo metu pačią naujausią ir pažangiausią ugdymo sistemą taikė, kaip jos suprato šią pedagoginę sistemą ir kaip joms sekėsi šią sistemą taikyti, kaip būtų galima apibūdinti jų vykdytą veiklą? Be to, svarbu atskleisti, kuriose Lietuvos vietovėse ir kokią ugdomąją veiklą vykdė Kauno seserys benediktinės.

Atsakant į šiuos klausimus straipsnyje remiamasi Kauno seserų benediktinių vienuolyne saugomais iki šiol dar nepublikuotais rankraščiais. Vieni iš tokių svarbiausių rankraščių yra pačių seserų rašyti atsiminimai: tiek sesers Liudgardos Miniataitės (šio rašto originalas saugomas LCVA), tiek tie, kurie skirti pamokyti jaunąsias novicijas ugdymo meno ir sudėti į seserų benediktinių vienuolyno noviciato laikraštuką „Novicijų dienos: skiriame seselei Juozapai, profesijos dieną atsiminti“; taip pat gausu informacijos siunčiamų ir gaunamų raštų knygoje, protokolų knygoje.

Šis tyrimas yra aktualus, nes ne tik pristato dar vieną Kauno seserų benediktinių vienuolyno istorijos svarbią detalę, praturtinsiančią istorijos, teologijos ir dvasingumo mokslinius tyrimus, bet ir skatina visuomenę permąstyti vertybes, atsimenant to meto kultūros ugdytojus ir jų pagrindus, kurie buvo sudėti Lietuvos valstybei atgavus laisvę.

Atliekant tyrimą remtasi bendrojo pobūdžio literatūra, pirmiausia kelių istorikų tyrimais. Remtasi istorikės Ingridos Jakubavičienės tyrimo duomenimis, įvardijant, kada nauja ugdymo sistema pasiekė Lietuvą⁵, kokia buvo jos raida vaikų darželiuose.

² Ieva Griniūtė-Tumelienė, „Dirbtinė šeima. Vaikų darželiai tarpukario Lietuvoje“, *Naujasis Židinys – Aidai*, 8 (2017): 48–49, https://www.academia.edu/37551230/Dirbtin%C4%97_%C5%A1eima_Vaik%C5%B3_dar%C5%BEeliai_tarpukario_Lietuvoje.

³ „Dieviškosios Jėzaus Širdies pranciškonių seserų kongregacija (diecezinė) (Kretingoje, Padvariuose įkurta ir iki 1946 m. veikusi vienuolija)“, in *Kretingos krašto enciklopedija*, <https://www.kretingos.lt/enciklopedija/religija/vienuolijos/dieviskosios-jezaus-sirdies-pranciskonių-seserų-kongregacija-diecezine-kretingoje-padvariuose-ikurta-ir-iki-1946-m-veikusi-vienuolija/>.

⁴ Regina Laukaitytė, „Kunigo Vlodo Mažono MIC Curriculum Vitae et mortis“, *Metraštis XLII* (Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 2019), 117.

„1935 m. buvo įkurta „Lietuvos Montessoriška Pedagoginė draugija“, kuri turėjo teisę veikti visoje Lietuvos teritorijoje. Įstatuose buvo nurodyta, kad draugija „turi pilną M. Montessori pasitikėjimą“. Draugijos tikslas – „ginti normalaus vaiko vystymosi teises, rūpintis tautiniu ir tikiybinu vaikų auklėjimu Dr. M. Montessori metodo pagrindais“. Montesorinė draugija taip pat atliko kontrolės funkciją. Jai buvo suteikta teisė tikrinti diplomuotų montesorininkių darbo kokybę ir uždrausti veikti tiems vaikų darželiams, kurių auklėtojos ir vedėjos neturėjo kvalifikaciją liudijančio, pačios Montessori išduoto diplomo.“ Griniūtė-Tumelienė, „Dirbtinė šeima...“, 48.

⁵ Ingrida Jakubavičienė, „Vaikų nameliai“, <http://iq.lt/gyvenimo-gurmanams/vaiku-nameliai-2?psl=1>.

Remtasi istorikės, tyrinėjančios XX amžiaus trečiame ir ketvirtame dešimtmetyje veikusius vaikų darželius, Ievos Griniūtės-Tumelienės⁶ tyrimų duomenimis ir Reginos Laukaitytės⁷, kuri tyrinėjo Kauno seserų benediktinių vienuolyno reformavimą, pateiktu to meto kontekstu ir tyrimo duomenimis apie naujo skyriaus įsteigimą bei marijonų vienuolių išitraukimą į Montessori ugdymo sistemą. Žinoma, remtasi ugdymo raidos specialistų tyrinėjimais: Žydruolės Jonuškienės⁸, Alvyros Galkienės⁹ ir Gabijos Mackevičiūtės¹⁰ moksliniais darbais. Labiausiai straipsnį praturtino Marijos Onos Sidabrienės¹¹ atsiminimai ir 1956 m. E. Vosyliūnienės¹² paimtas interviu iš pačios Montessori pradininkės Marijos Varnienės, jame ji mini seseris benediktines. Vyr. muziejininkės G. Mackevičiūtės surengtoje parodoje¹³ iš Lietuvos švietimo istorijos muziejaus rinkinių *Marijos Montessori idėjų skleidėjai, pedagogai Domicelai Petrutytei – 100* rasta eksponuojama nuotrauka patvirtino, kad benediktinės kaip vienuolės ugdytojos buvo nuo pradžių išitraukusios į Montessori ugdymo sistemą Lietuvoje. Deja, nagrinėjama tema tiesioginių istoriografinių pozicijų nepavyko rasti, tai iki šiol visiškai netyrinėta tema. Tik Aušros Vasiliauskaitės straipsnyje „Vyskupas Teofilus Matulionis – kapelionas *martyrium* bendruomenėje“¹⁴ galima rasti keletą faktinių įvardijimų, tačiau ši tema plačiau nenagrinėjama.

Ugdomoji veikla Kaune – Montessori darželio steigimas

1922 m. Kaune prie vienuolyno įkurtos valstybinė pradinė ir amatų (rankų darbų) mokyklos liudijo, kad seserys pirmiausia pasirinko pedagoginę veiklos visuomenėje

⁶ Ieva Griniūtė-Tumelienė, „Dirbtinė šeima...“, 46–51.

⁷ Regina Laukaitytė, „Kauno benediktinių vienuolyno reformavimas 1920–1926 m.“, *Benediktiniškoji tradicija Lietuvoje*, sudarė Liudas Jovaiša (Vilnius, 2008), 135–148; Regina Laukaitytė, „Kunigo Vlodo Mažono...“, 109–126.

⁸ Žydruolė Jonuškienė, „Montessori pedagogika Lietuvoje“, *ibid.*

⁹ Alvyra Galkienė, *Specialioji ugdymo kaita: nuo atskirties pripažinimo link*. Mokymo priemonė. Vilnius: Edukologija, 2013, <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:4346656/datastreams/MAIN/content>.

¹⁰ Gabija Mackevičiūtė, „Marija Kuraitytė-Varnienė – montesorinio ugdymo pradininkė“, Šiaurės Atėnai: dvisavaitinis kultūros laikraštis, 2017 m. balandžio 7 d., <http://www.satennai.lt/2017/04/07/marija-kuraityte-varniene-montesorinio-ugdymo-pradininke/>.

¹¹ Marija Ona Sidabrienė, „Neužmirštami užatlantės tiltai į Lietuvą“, Švietimas ir ugdymas, 2 (2015), 52, http://samogitia.mch.mii.lt/ZZ_2015_2/ZZ_2015_Nr2_50_54puslapis.pdf.

¹² E. Vosyliūnienė, „Mokytoja Montessori metodu: Pasikalbėjimas su Marija Varniene, Montessori metodo mokyklos kūrėja Lietuvoje; M. Varnienė šiemet švenčia 70 metų amžiaus sukaktį“, *Lietuvių dienos*, nr. 9 (68) (1956 m. lapkričio mėn. VII metai), 7, http://www.spauda.org/lietuviu_dienos/archive/1956/1956-11-15-LIETUVIU-DIENOS.pdf.

¹³ *Marijos Montessori idėjų skleidėjai, pedagogai Domicelai Petrutytei – 100*, paroda iš Lietuvos švietimo istorijos muziejaus rinkinių parengė vyr. muziejininkė G. Mackevičiūtė, dizainerė Renata Vinckevičiūtė (Kaunas, 2013), <https://www.lsim.lt/images/files/Marijos-Montessori-pedagogai-Domicelai-Petrutytei.pdf>.

¹⁴ Aušra Vasiliauskaitė, „Vyskupas Teofilus Matulionis – kapelionas *martyrium* bendruomenėje“, *Soter* 64 (92), Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2017, 21–39.

kryptį, kad pasiryžo ugdyti jaunąją Lietuvos kartą tautine dvasia ir Viešpaties meile, formuoti vertybinį pamatą. 1926 m. lapkričio 2 d. apaštališkasis vizitatorius Jurgis Matulaitis rarotų Mišių metu vienuolyno bažnyčioje dalijo Šv. Komuniją ne tik vienuolėms, bet ir beveik visoms vienuolyno bendrabučio studentėms.¹⁵ Priminsime, kad J. Matulaitis buvo davęs leidimą seserims išeiti iš klauzūros ir lankyti mokyklas tik su supaprastintu kapeliono leidimu.¹⁶ Dar daugiau permainų ir gyvybingumo į seserų benediktinių gyvenimą įnešė vyskupas Teofilius Matulionis, 1936 m. paskirtas šios bendruomenės kapelionu.¹⁷

1937 m. liepos 16 d. Kauno benediktinės, gyvenusios šūkiu „tebūna visur pagarbintas mūsų Dievas“ (2 Mak 1, 17), perėmė vadovavimą Šv. Vincento Pauliečio draugijos vaikų darželiui¹⁸, vykdančiam socialinės globos uždavinius. Darželis buvo įsikūręs vienuolyno patalpose.¹⁹ Remiantis istorikės Ingridos Jakubavičienės tyrimo duomenimis:

Katalikiškų organizacijų įsteigtose įstaigose auklėtiniai iš skurdžių šeimų nemokamai maitinti, taip pat aprūpinti drabužiais, avalyne. Tad stengtasi priimti kuo daugiau socialiai remtinų šeimų vaikų. [Be to,] tarpukariu dauguma vaikų darželių pirmiausia atliko socialinę funkciją, stengtasi apgaubti šiluma jos namuose stokojančius mažylius. Darželių vedėjos savo atsiminimuose teigė, kad, nors auklėtinius siekta ugdyti, nemažai laiko skirta neturtingų šeimų atžaloms socializuoti. Neišsilavinę tėvai neretai net piktinosi, kodėl griežtai reikalaujama į darželį atvesti švarų, sveiką ir tvarkingai aprengtą vaiką. Tad auklėtojos nesistebėdavo, kad alkanus ir skurde augančius mažylius darželyje labiausiai viliojo puodelis kakavos su bandele, o ne žaidimai.²⁰

Vis dėlto svarbu pastebėti, kad „Kauno benediktinių vienuolyno darželyje seserys dirbo pritaikydamos tiems laikams itin modernią ir naujovišką Italijos pedagogės bei

¹⁵ Sesuo Liudgarda Miniataitė, „A. a. Arkivyskupas J. Matulevičius seserų Benediktinių vienuolyno atgaivintojas, 1927 m.“, in *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*, red. Kazimieras Čibiras (Marijampolė, 1933), 167 (originalas LCVA, f. 1674, ap. 2, b. 162, l. 87–88).

¹⁶ Protokolų knyga, KBA, 22-2, l. 62.

¹⁷ Aušra Vasiliauskaitė, „Vyskupas Teofilius Matulionis...“, 26–27.

¹⁸ „Lietuvos Valstybės Taryba 1918 m. lapkričio 3 d. posėdyje nutarė įsteigti Švietimo ministeriją. Valstybės Tarybos Prezidiumui 1918 m. lapkričio 11 d. patvirtinus Ministrų kabinetą, Švietimo ministerijos valdytoju buvo paskirtas Jonas Yčas, o 1918 m. gruodžio 26 d. švietimo ministru – Mykolas Biržiška. 1920 m. buvo įsteigtas pirmasis vaikų darželis. Iš pradžių darželių veikla rūpinosi įvairios draugijos ir privatūs asmenys. Pagrindinė ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo veiklą koordinuojanti organizacija buvo Švietimo ir kultūros draugija „Lietuvos vaikas“, įsteigusi 116 vaikų darželių. Veikė ir kitos organizacijos, bendruomenės bei draugijos: „Caritas“, Šv. Vincento Pauliečio, Lietuvos M. Montessori, „Vaikelio Jėzaus“, „Kūdikų gelbėjimo“. Nuo 1936 m. ikimokyklinis ugdymas buvo Švietimo ministerijos žinioje.“ Nuo darželio iki gimnazijos: vaikų švietimas tarpukario Lietuvoje, LCVA, https://www.archyvai.lt/lt/idomus_dokumentai_sarasas/idomus_dokumentai_4177.html.

¹⁹ Protokolų knyga, KBA, 22-5, l. 23–24.

²⁰ Jakubavičienė, „*Vaikų nameliai...*“.

psichologės Marijos Montessori ugdymo sistemą.²¹ 1907 m. įkūrusi pirmąjį darželį, montesoriškųjų darželių pradininką, M. Montessori siekė pagarbos vaikui, ugdymo atsižvelgiant į jo natūralius fiziologinius, psichologinius ir socialinius poreikius, troško išugdyti laisvas, tačiau atsakingas asmenybes.²² I. Jakubavičienės tyrimų duomenimis, Lietuvą ši pedagoginė sistema pasiekė 1922 m., kuomet Italijoje apsilankiusi Honorata Ivanauskienė, žymi tarpukario mokytoja, susipažinusi su M. Montessori vaikų auklėjimo sistema, ėmė ją aktyviai propaguoti Lietuvoje.²³ Tačiau pirmoji Montessori pedagogikos sistemos diegimo ir ugdymo specialistų rengimo pradininkė vis dėlto buvo Marija Varnienė.²⁴ Be to, svarbu atkreipti dėmesį, kad „auklėtojas rengė „Lietuvos vaiko“ draugija, Šv. Vincento Pauliečio draugija, Ronė Rozentalienė ir Marija Varnienė. Per metus kursus vidutiniškai baigdavo apie 60–70 studenčių. Vaikų darželių auklėtojų kursuose dėstė garsūs to meto mokslininkai, menininkai ir kultūros veikėjai.“²⁵ Pavyzdžiu galėtų būti dailėtyrininkas, meno istorikas, dailininkas Ignas Šlapelis, kuris 1927 m. išvertė į lietuvių kalbą M. Montessori knygą „Mokslinės pedagogikos metodas, pritaikytas vaikų auklėjimui „vaiko namuose“²⁶, kad būtų priemonė besirengiantiems ugdyti vaikus pagal šią naująją vaikų ugdymo sistemą pedagogams.²⁷ „1930 m. Romoje ir 1934 m. Nicoje baigusi M. Montessori kursus, M. Varnienė įgijo teisę atstovauti M. Montessori mokymui Lietuvoje. Ji motinoms ėmė skaityti paskaitas apie minėtos draugijos darželius, vaikų laisvę, drausmę, bausmes, jų asmenybių gerbimą, taip pat vedė ikimokyklinio ugdymo kursus darželių auklėtojomis, vienuolėms. M. Varnienės organizuojami praktiniai užsiėmimai vyko jos įkurtuose Vaikų name-liuose Kaune, Žaliakalnio šlaitų papėdėje. Tai buvo išskirtinė Lietuvoje laimingų vaikų pasaulio sala.“²⁸

Tarp paminėtų vienuolių buvo ir Kauno benediktinės, baigusios 1930 m. pas M. Varnienę kursus²⁹ ir šią naują vaikų pedagoginę sistemą adaptavusios vaikų darželyje, veikusiam vienuolyno patalpose, kai dar buvo auklėtojos, o vėliau ir visą darželį kryptingai perorganizavusios pagal Montessori vaikų lavinimo sistemą. Jos į ugdymą žvelgė atsakingai. Kauno seserų benediktinių vienuolyno archyve pavyko rasti, kaip apie jį rašė:

²¹ Aušra Vasiliauskaitė, „Vyskupas Teofilus Matulionis...“, 27.

²² Med. Dr. Marijos Mantessori mintys išleistos jos knygoje „Mokslinės Pedagogikos metodas, pritaikytas vaikų auklėjimui „vaiko namuose“: med. dr. Marija Montessori's, *Mokslinės Pedagogikos metodas, pritaikytas vaikų auklėjimui „vaiko namuose“*, iš antro papildyto ir padidinto italų leidimo vertė Ign. Šlapelis (Švietimo Minister., Knygų Leidimo Komisijos, Leidinys, 1927), nr. 148.

²³ Jakubavičienė, *Ibid.*

²⁴ Alvyra Galkienė, *Specialioji ugdymo kaita...*, 54.

²⁵ Griniūtė-Tumelienė, „Dirbtinė šeima...“, 48.

²⁶ Med. dr. Marija Montessori's, *Mokslinės Pedagogikos metodas...*, *ibid.*

²⁷ Vitas Povilaitis, „Ignas Šlapelis“, in *Lietuvai ir pasauliui*, https://lietuvai.lt/wiki/Ignas_%C5%A0lapelis.

²⁸ Gabija Mackevičiūtė, „Marija Kuraitytė-Varnienė...“, *ibid.*

²⁹ *Marijos Montessori idėjų sklaidėjai, pedagogei Domicelai Petrutytei – 100*, *ibid.*

Ugdymas yra reikalingas, kad išmokytų ir įprastų visur ir visada vadovautis protingais motyvais ir principais. <...> nes be jo negalėtų būti pažangos nei prigimties, nei kultūros, nei religijos srityje. <...> Ugdymo reikalingumas natūraliu būdu išplaukia iš vaiko teisės būti ugdomam ir suaugusiųjų prievolės ugdyti. Neugdomas ir paliktas sau vaikas yra ne kas kita, kaip nesutvarkyta jausmų, užgaidų ir t. t. masė. Tai nelaimingas be vado, be irklo, be vairo laivelis, audringoje šios žemės jūroje, kur viena pagunda jį viliodama, tarsi, ir pakeltų, bet kita – negailestingai daužydama nugramzdina į dugną. Kas sutvarkys vaiko dvasios chaosą, kas išmokys jį kuo vadovautis reikia, ir kas parodys jam tą kilnų idealą, kurio gyvenime turi siekti. Juk žmogaus gyvenimas eina ta kryptimi, kurią jam ugdymas davė jaunatvėje. Nebe pagrindo ir sakoma, kad 0,9 gero ar blogo žmogui duoda ugdymas, o tiktai 0,1 įvairių aplinkybių įtaka. Neišugdytą žmogų gyvenimas lengvai blaško į visas šalis ir daro jį bejėgiu. Bejėgė yra ir tauta, kurios žmonės nėra ugdomi. Tautos gerovės klestėjimas ir valstybės galybė pareina nuo ugdymo. Be ugdymo žmonija nebūtų pasiekusi dabartinį kultūros laipsnį ir be ugdymo, negalės tikros pažangos keliu eiti. Visa tai tikinančiai įrodo, kad ugdymas reikalingas.³⁰

Tuose raštuose, kuriuose benediktinės atskleidžia savo požiūrį į ugdymą ir vaikų auklėjimą, galima matyti didžiulę įtaką ir išmoktas bei M. Varnienės puikiai perteiktas med. dr. M. Montessori idėjas. „Vienuolyno šluotelės“ slapyvardžiu pasivadynusi sesuo rašė, norėdama perteikti savo patirtį vienuolyno naujokėms, kaip reikia žvelgti į vaiką ir dirbti pagal M. Montessori sistemą:

Auklėti vaikas nėra taip lengva, kaip mes dažnai manome, tas darbas yra labai sunkus, reikalaujantis didelio patyrimo ir pasišventimo. Deja, labai maža žmonių, kurie suprastų vaikų auklėjimo svarbumą. Auklėjant vaiką neprivalom remtis tik savo protu, bet tą dalyką reikia imti jausmais ir širdimi. Pirmoji sąlyga, tai vaiko gerbimas, be to auklėjimas neįmanomas. Mes turime tapti vaikų tarnai. Vaikas privalo pats viską daryti, tik, reikalui esant, turim jam padėti. Norint gerai išauklėti vaiką, ne tiek svarbu gražūs žodžiai, pasakojimai, įvairūs liepimai ir barimai, kiek svarbu jam geri pavyzdžiai. Vaikas nedarys tą, ką sakome, bet ką matys mus darant. Elgsis taip su kitais, kaip mes su juo elgiames. Vaiko šauksmas, kaprizai, tai yra protestas prieš neteisingą su juo apsiėjimą. Jei vaikas pyksta, kaprizijasi, tai nereiškia, kad jis blogas, bet ženklas, kad mes nemokame jo užimti. Mūsų pareiga duoti galimybės pačiam vaikui vystytis. Pav., motina nueina į darželį su vaiku. Čia vaikas pamato daug nepažįstamų veidų. Tuo tarpu motina tuoj liepia vaikui su visais pasisveikinti. Jis žiūri nustebeš, jam labai keista, jis tada visiškai išsiblaško.

³⁰ Seserų benediktinių vienuolyno noviciatas: *skiriame seselei Juozapai, profesijos dieną atsiminti*, Kaunas, 1938 m. rugpjūčio–rugsėjo mėn., KBA, 18-1-1, l. 9-11.

Montessori kovoja už vaiko vidaus laisvę, bet ne palaidumą. Palaidumas, pav., vaikas panorėjo ir spjovė ant stalo, čia ne laisvė.

Jei mes palyginsime vaiko gyvenimą su suaugusiu, tai pamatysime, kad jie abu, kaip vienas, taip ir antras dirba. Tačiau jų darbas skiriasi. Suaugęs dirba tam, kad palengvinti savo būvį, ir tą dirba, kad padarytų, o vaikas dirba, kad suformuotų savo asmenybę. Mes turime jam padėti, t. y. sudaryti aplinką. Suaugę dažnai galvoja, kad jie gali vaiką suformuoti, ypač psichiniame gyvenime.

Kiekviena nereikalinga vaikui pagalba trukdo jo vystymąsi. Nereikia vaikui duoti per daug, tada jis pats savarankiškai pradės dirbti. Vaikų darželio mokytoja turi būti tik pagalbininkė vaikui. Ji turi būti įsitikinusi, kad ji negali būti kūrėja vaiko sielos. Nes jei mes būsime aktyvios, tada vaikas bus pasyvus: juo ilgiau jis bus toj būklėj, juo lėčiau vystysis. Taip elkimės, kad nebūtume vaiko ateities nelaimės priežastis, nes psichiniai ar fiziniai neišsivystę žmogus yra nelaimė sau ir našta kitiems.³¹

Seserys benediktinės darbuojasi, taikydamos Montessori pedagoginio ugdymo sistemą, ir nelieka nepastebėtos tuometinės žiniasklaidos. To meto savaitraštiniame žurnale *Naujoji Romuva* 1931–1940 m. galima rasti nuotrauką, bylojančią apie jų darbą, su priedu:

M. Montessori pedagogika buvo sukurta Italijoje prieš šimtą metų. [Netiesa, 1907 m. pirmas darželis įkurtas] Pirmasis Montessori darželis Lietuvoje buvo įsteigtas dar 1927 m. [viena iš steigėjų buvo Montessori pradininkė M. Varnienė, o darželis turėjo pavadinimą „Vaiko nameliai“]. Ši programa savita tuo, kad jau trejų metų vaikas susipažįsta su tikru pasauliu – vietoj pasakų vaikams skaitomos gamtos, pasaulio pažinimo knygos, mokoma lietuvių kalbos, pačios M. Montessori sukurtos matematikos, net chemijos, fizikos ir kt. dalykų.³²

Tai reiškia, kaip buvo minėta, kad seserys benediktinės, baigusios 1930 m. Montessori ugdymo kursus, pradeda darbuotis ir diegti šią ugdymo sistemą vienuolyne. Todėl galima daryti išvadą, kad jos yra pirmosios vienuolės, taikančios tokią pedagoginę sistemą Lietuvoje. Nors Dieviškosios Jėzaus Širdies seserys pranciškonės jau 1932–1934 metais įsteigė vaikų prieglaudą Valteriškėse, tačiau su šia nauja sistema, kaip teigia Marija Ona Sidabrienė, šioje vaikų prieglaudoje dirbusi D. Petrulytė susipažįsta 1933 m. nuvykusi į Kauną.³³ Tikriausiai todėl seserys pranciškonės „1933 m. <...> įsigijo dar vienus namus Kaune, kuriuos 1935 m. pašventino arkivysk. P. Karevičius.

³¹ Seserų benediktinių vienuolyno noviciatas, *Novicijų dienos*, KBA, 18-1-1, l. 23-24.

³² *Vaikų darželį pasirinkti*, <http://www.vaikui.lt/content/view/53/35/>.

³³ Marija Ona Sidabrienė, „Neužmirštami užatlantės tiltai...“, 52.

Čia gyveno 12 seserų, įkūrė vaikų darželį, dirbantį pagal M. Montessori auklėjimo sistemą, studenčių bendrabutį³⁴.

Rūpinantis lietuvių kalbos grynumu, buvo stengiamasi vaikus mokyti taisyklingos lietuvių kalbos. Štai 1938 m. amžinųjų įžadų seserys siūlė novicėms darželiuose vartoti priešmokykliniam vaikų amžiui tinkamus terminus: *ritiniai* vietoj *cilindrai*, *velėtuvė* vietoj *baliejukė*, *glostytuvai* vietoj *mogliai*, *drabužinė* vietoj *rūbinė* ir t. t.³⁵ Darželio veiklą prižiūrėjo Kauno pradžios mokyklų inspektorius, su kuriuo seserys derino savo veiksmus ir iš kurio gaudavo darželio veiklos įvertinimą.³⁶

Globodamos vaikų darželį, seserys ant savo pečių užsikrovė nemenką finansinę našta. Dėl darželio patalpose vykdyto remonto 1938-aisiais mokslo metai buvo pradėti ne rugsėjo 1, bet 12 dieną.³⁷ Neįstengdamos nupirkti vaikų darželiui reikiamo kiekio malkų, 1939 m. vasario 25 d. rašė prašymą Žemės ūkio ministrui, prašydamos leisti pirkti malkas be varžytinių³⁸, t. y. pigiau.

Vaikų darželyje nuolat dirbdavo dvi seserys. Tačiau Švietimo ministerija mokėjo algą tik vienai auklėtojai, o kita dirbo be atlygio. Štai 1939 m. balandžio 25 d. Kauno miesto pradžios mokyklų inspekcija pranešė, kad „Švietimo Ministerija dėl kreditų skolos algą antrai vaikų darželio auklėtojai negali mokėti“³⁹. Todėl sesuo Jadvyga Leonija Jankauskaitė dirbo be algos.⁴⁰ Ją nuo 1939 m. spalio 1 d. pakeitė Bronė Olštinaitė.⁴¹

Iš tiesų visuomenei labai stigo mokytojų, Kauno benediktinės negalėjo šios spragos užpildyti, nors ir diegdamos pačią naujausią Montessori ugdymo sistemą. 1939 m. lapkričio 5 d. vienuolyne buvo gautas Kunigaikštytės Birutės Karininkų šeimų moterų draugijos Seredžiaus įgulos skyriaus prašymas atsiųsti į Seredžių vaikų darželio auklėtoją. Tačiau jau po dviejų dienų, lapkričio 7 d., benediktinės atsakė, kad darželio vedėjos neturi ir neišsiuntė ten darbuotis nė vienos sesers.⁴²

Vienuolyno plėtra: skyrių steigimas ir ugdomoji veikla įvairiose Lietuvos vietovėse

Vienas pagrindinių Kauno benediktinių tikslų, kurių jos užsibrėžė moderniojoje Lietuvoje ir priimdamos Šv. Skolastikos kongregacijos konstitucijos nuostatas, buvo sukurti vienuolyno skyrius visoje šalyje, būti naudingoms visuomenei, tapti apaštalaujančia bendruomene. Todėl kitose Lietuvos vietovėse kuriamų skyrių tikslas pirmiausia buvo

³⁴ „Dieviškosios Jėzaus Širdies pranciškonų seserų kongregacija..“, *ibid.*

³⁵ Seserų benediktinių vienuolyno noviciatas, *Novicijų dienos*, KBA, 18-1-1, l. 5.

³⁶ Gaunamų ir siunčiamų raštų knyga, KBA, 1-3-2, l. 31.

³⁷ *Ibid.*, KBA, 1-3-2, l. 30.

³⁸ *Ibid.*, l. 34.

³⁹ *Ibid.*, l. 35.

⁴⁰ *Ibid.*, l. 38.

⁴¹ *Ibid.*, l. 39.

⁴² *Ibid.*, l. 41.

steigti vaikų darželius bei mokyklas, kuriose būtų ugdoma, globojama ir mokoma jaunuomenė. 1928 m. buvo įkurti nauji vienuolyno namai Čiobiškyje, čia seserys apsiėmė globoti vaikų prieglaudą. Netgi ir ūkiniame palivarke Kačiūniškėse 1929 m. kovo 2 d. vienuolyno taryba nutarė įkurti mokyklą⁴³, nors ši idėja ir nebuvo įgyvendinta. Vieninteliuose benediktinių namuose Kačiūniškėse nebuvo ugdoma jaunuomenė.

Čiobiškyje nuolat gyvendavo tik kelios seserys, atsidėjusios darbui su vaikais. Kada benediktinės pradėjo darbuotis Čiobiškio prieglaudoje, nėra iki galo aišku, tačiau dar prieš vedėjaujant seseriai Apolonijai Marijai Šalčiūtei šioje prieglaudoje darbavosi ir gali būti, kad šios prieglaudos vedėja buvo sesuo Gabrielė Špokaitė, kuri buvo baigusi M. Montessori sistemos vaikų darželio auklėtojų kursų.⁴⁴ Išsamesnius duomenis apie seserų veiklą Čiobiškyje, deja, turime tik nuo 1935 m. Iš pradžių vedėja buvo sesuo Apolonija Marija Šalčiūtė, kuri taip pat buvo baigusi vaikų darželio auklėtojų kursų.⁴⁵ 1935 m. birželio 27 d. naująja vedėja patvirtinta sesuo Liucina Rimšaitė.⁴⁶ Prie vaikų ugdymo prisidėjo sesuo Celina Bartkutė, kuri sirgdama laiko veltui neleido, išstudijavo Šventąjį Raštą, ir tas žinias prieš mirtį pritaikė mergaičių katekizacijai.⁴⁷ 1936 m. spalio 28 d. vienuolynas sulaukė prašymo pakeisti vedėją ir raštvedę bei atsiųsti mokytojų.⁴⁸ 1937 m. lapkričio 5 d. vienuolynas leido naujokėms seseriai Celestinai Liudvikai Jančauskaitei ir seseriai Inocentai Zuzanai Miliūtei darbuotis vaikų prieglaudoje Čiobiškyje.⁴⁹ Algas seserims tvirtino Šv. Vincento Pauliečio draugija.⁵⁰ Čiobiškis priklausė Kaišiadorių vyskupijai, todėl būtent ji skyrė seserims nuodėmklausius. Pvz., 1938 m. gegužės 6 d. nuodėmklausiais paskirti: ordinariniu – kun. N. Sabaliauskas ir ekstraordinarinu – kun. K. Ribikauskas.⁵¹

1938 m. rugsėjo 7 d., vienuolynui prašant, nauja vedėja patvirtinta sesuo Rafaelė Šimonytė. Taip pat rugsėjo 19 d. naujokėms seseriai Romualdai Sorokinaitei, seseriai Ritai Ulinskaitei ir seseriai Fidelijai Stankevičiūtei leista dirbti Čiobiškyje.⁵² 1938 m. gruodžio 9 d. į Čiobiškį dirbti išleista kita naujokė sesuo Liucija Jagminaitė.⁵³ Čiobiškio prieglaudoje veikė pradžios mokykla, kurioje taip pat dirbo seserys. Sesuo Liucina

⁴³ Protokolų knyga, KBA, 22-2, l. 87.

⁴⁴ s. Leonija Birutė Širvinskaitė, Kauno seserų benediktinių vienuolyno istorija, I knyga, KBA 16-1-1-1, l. 61.

⁴⁵ Kauno seserų benediktinių vienuolyno nekrologas, KBA, 5, l. s. Apolonija Marija Šalčiūtė.

⁴⁶ Šv. Vincento a Paulo draugijos kun. J. Dagilio pranešimas, 1935 06 27, KBA, 1-3-2, l. 14. S. Liucina Rimšaitė (vėliau 1943 m. tapusi magistra) taip pat buvo baigusi Teologijos-filosofijos fakultetą, tobulinosi Belgijoje.

⁴⁷ Protokolų knyga, KBA, 22-2, l. 111.

⁴⁸ Gaunamų ir siunčiamų raštų knyga, KBA, 1-3-2, l. 19.

⁴⁹ Ibid, l. 22.

⁵⁰ Raštas Šv. Vincento a Paulio draugijos Švč. Trejybės skyriui, 1937 11 26, KBA, 1-3-2, l. 23.

⁵¹ Kaišiadorių vyskupijos kurijos raštas, 1938 05 06, KBA, 1-3-2, l. 28

⁵² Gaunamų ir siunčiamų raštų knyga, KBA, 1-3-2, l. 30.

⁵³ Ibid, l. 31.

Rimšaitė ten ketino mokytojauti nuo 1939 m. liepos 1 d. iki 1940 m. liepos 1 d.⁵⁴, tačiau jau 1939 m. rudenį ją pakeitė ponija Viktorija Popikaitė.⁵⁵

Šie duomenys rodo, kad, manytina, dėl auklėtojų trūkumo dirbti prieglaudoje buvo siunčiamos netgi naujokės, dar iki galo neatlikusios formacijos. Tai liudija, koks buvo didelis visuomenės poreikis, kad benediktinės darbuotųsi kaip ugdytojos.

Sykiu gali būti keliamas klausimas, ar paskirtosios vedėjos buvo kompetentingos dirbti pagal Montessori pedagoginę sistemą ir ar paskirtosios naujosios auklėtojos naujokės taip pat turėjo kompetencijos ar bent numanė, kaip reikėtų taikyti šią naują sistemą? Be abejonės, atsakymas nėra akivaizdus. Tačiau tarp pirmųjų šios sistemos specialisčių kursų dalyvių (kursus rengė ponija Varnienė 1930 m. Kaune) buvo dvi seserys benediktinės, kaip galima pastebėti pateiktoje ekspozicijos nuotraukoje. Pirma iš kairės sesuo Agnietė Čyžaitė ir pirma iš dešinės pusės sesuo Rafaelė Šimonytė (baigusi ir menų mokyklą Kaune), nuo 1935 m. buvusi naujokių magistra, – pirmosios seserys benediktinės, kurios baigė kursus.⁵⁶ Žinoma, kituose šaltiniuose galima rasti teiginį, kad kursas Varnienė pradėjo vesti nuo 1931 m. pati grįžusi iš visų savo stažuocių.⁵⁷ Tačiau tai galėjo būti ir 1930 m., kuriais yra datuojama nuotrauka, kadangi Italijoje M. Varnienė kursuose buvo tik pusmetį.⁵⁸ Žinoma, tai nepaneigia fakto, kad seserys benediktinės, vadovavusios Kaune vaikų darželiui, buvo specialistės, turėjusios licenciją dirbti pagal Montessori sistemą. Be to, svarbu pastebėti, kad jau 1931 m. laikraštyje yra rašoma, jog seserys benediktinės jau dirba remdamosi šia nauja pedagogine sistema. Tačiau kursuose dalyvauja ne dvi ar kelios seserys, juos baigia dauguma seserų, kaip teigia interviu pati Varnienė: „Jų čia visų negalėčiau nė suminėti. Didelio susidomėjimo metodu rodė Kauno vienuolynai – pranciškonių ir benediktinių. Periodiškai rengiamieji sistemai pažinti kursai turėjo iš jų visą eilę mokinių.“⁵⁹ Dėl šios priežasties nekyla abejonų, kad seserys, kurios yra siunčiamos tiek steigti naujų darželių, tiek būti auklėtojomis, yra parengtos specialistės, baigusios kursus pagal Montessori pedagoginę sistemą. Todėl jos yra Moontessori pedagoginės sistemos skleidėjos Lietuvoje. Žinoma, tuo metu kursas kartu lankė ir darbavosi ir seserys pranciškonės, nors nuotraukoje sunku atpažinti, ar iš tikrųjų yra bent viena sesuo pranciškonė tarp pirmųjų besirengiančiųjų ugdyti pagal šią sistemą. Tačiau Lietuvoje aišku, kad seserys pranciškonės ir benediktinės yra pirmosios, kurios skleidžia Montessori sistemą ir pagal ją dirba ugdydamos vaikus. Tarp vienuolių vyrų tuo metu išsiskiria marijonai,

⁵⁴ Ukmergės pradžios mokyklų inspekcijos raštas, 1939 07 18, KBA, 1-3-2, l. 38.

⁵⁵ Šv. Vincento a Paulo draugijos centro valdybos raštas, 1939 10 21; Ukmergės apskrities pradžios mokyklų inspekcijos raštas, 1939 09 14, KBA, 1-3-2, l. 39.

⁵⁶ „Marijos Varnienės vedamų mokymo kursų dalyvės prie Montesori vaikų ugdymo įstaigos „Vaikų nameliai“ (M. Varnienė sėdi antra iš kairės). Kaunas. 1930 m.“ *Marijos Montessori idėjų skleidėjai, pedagogai Domicelai Petrutytėi – 100*, ibid.

⁵⁷ Marija Ona Sidabrienė, „Neužmirštami užatlantės...“, 53; Griniūtė-Tumelienė, „Dirbtinė šeima...“, 48–49.

⁵⁸ Griniūtė-Tumelienė, „Dirbtinė šeima...“, 48–49.

⁵⁹ E. Vosyliūnienė, „Mokytoja Montessori metodu...“, ibid.

konkrečiai tėvas Vladas Mažonas, ir jėzuitai, kurie taip pat taiko šią pedagoginę sistemą ugdydami vaikus.

Benediktinių kaip ugdytojų veikla dar labiau suklestėjo po 1936 m., kai jų kape-lionu tapo titulinis Matregos vyskupas Teofilus Matulionis, laiminęs ir skatinęs šią prasmingą veiklą. Apskritai, XX a. ketvirtajame dešimtmetyje seserys siūstos darbuotis Joniškyje, Pasvalyje, Prienuose, Šiluvoje, Pernaravoje, Ariogaloje, Vilniuje, Čekiškėje ir Žasliuose. Į šiuos nedidelius vienuolyno skyrius paprastai buvo siunčiama darbuotis po dvi seseris. Tai buvo vienuolyno klestėjimo metas.

Leidimas **Joniškyje** įsteigti vaikų darželį ir moksleivių mergaičių bendrąbę buvo gautas 1936 m. balandžio 19 d.⁶⁰ Liepos 10 d. seserims Apolonijai Šalčiūtei ir Celestinai Jančiauskaitei Kauno arkivyskupas leido vadovauti vaikų darželiui bei paskyrė nuodėmklausius.⁶¹ Yra duomenų, kad darželio vedėja sesuo Apolonija dirbo be atlygio⁶², todėl manytina, kad ir kita sesuo algos negaudavo. Neturėdamas paramos, darželis sunkiai vertėsi. Dėl šios priežasties 1940 m. sausio 12 d. jį net ketinta uždaryti⁶³, tačiau seserims pavyko atsispirti.⁶⁴ Vienuolės suvokė savo darbo prasmingumą ir negailėjo medžiaginių lėšų nei savo jėgų jaunuomenei ugdyti.

1936 m. balandžio 30 d. Kauno arkivyskupas leido vaikų darželį ir mergaičių bendrąbę steigti **Pasvalyje**.⁶⁵ Pasvalys priklausė Panevėžio vyskupijai, todėl vienuolėms reikėjo Panevėžio vyskupo K. Paltaroko patvirtinimo. Taip pat tik jis turėjo teisę paskirti nuodėmklausius.⁶⁶ Tačiau turime žinių tik apie vieną seserį – Apoloniją, dirbusią Pasvalyje su 1938 m. rugsėjo 19 d. gautu leidimu.⁶⁷

1937 m. gegužės 18 d. Kauno arkivyskupas taip pat leido seserims darbuotis **Prienuose**, buvusiame Šv. Vincento Pauliečio vaikų darželyje.⁶⁸ Čia seserims nereikėjo patirti darželio steigimo rūpesčių, galėjo iš karto kipti į darbą. Sesuo Gabrielė Špokaitė 1937 m. birželio 25 d. patvirtinta šio vaikų darželio vedėja.⁶⁹ 1937 m. birželio mėn. 28 d. suteiktas leidimas seserims darbuotis Prienuose ir paskirti nuodėmklausiai.⁷⁰ 1939 m. rugpjūčio 17 d. vedėjos vietą Prienuose gavo kita sesuo Leonija Jankauskaitė⁷¹, kaip 1939 m. lapkričio 6 d. patvirtino Marijampolės apskrities pradžios mokyklų inspekcija.⁷² Nėra daugiau jokių duomenų, kad čia dirbo dar ir kitos seserys.

⁶⁰ Kauno arkivyskupo raštas, 1936 04 19, KBA, 1-3-2, l. 17.

⁶¹ Kauno arkivyskupo raštas, 1936 07 10, KBA 1-3-2, l. 38

⁶² Šiaulių pradžios mokyklų inspekcijos pranešimas, 1939 12 23, KBA 1-3-2, l. 43.

⁶³ Šv. Vincento a Paulo draugijos Joniško skyriaus pranešimas, 1940 01 12, KBA 1-3-2, l. 44.

⁶⁴ Joniško klebono raštas, 1940 01 19, KBA 1-3-2, l. 44.

⁶⁵ Kauno arkivyskupo raštas, 1936 04 30, KBA 1-3-2, l. 17.

⁶⁶ Kauno benediktinių prašymas, 1936 12 17, KBA 1-3-2, l. 18.

⁶⁷ Kauno arkivyskupo raštas, 1939 09 19, KBA 1-3-2, l. 30.

⁶⁸ Kauno arkivyskupo raštas, 1937 05 18, KBA 1-3-2, l. 21.

⁶⁹ Gaunamų ir siunčiamų raštų knyga, KBA, 1-3-2, l. 22.

⁷⁰ Ibid, l. 22.

⁷¹ Ibid, l. 39.

⁷² Ibid, l. 41.

1937 m. spalio 9 d. vienuolyno kapitula nusprendė, kad seserys važiuos prižiūrėti bažnyčios Šiluvoje. Nors būta prašymo globoti senelius, tačiau apie tai protokolų knygoje nutylėta.⁷³ 1937 m. lapkričio 3 d. seserys gavo leidimą darbuotis Šiluvoje⁷⁴, o 1937 m. gruodžio 11 d. Kauno arkivyskupijos kurija pranešė, kad iš Kauno arkivyskupo pusės nebuvo kliūčių seseriai Cecilijai vykti į Šiluvą.⁷⁵ 1939 m. sausio 23 d. vienuolyno posėdyje Kaune seserys svarstė pasiūlymą įsigyti nuosavybę Šiluvoje, nusipirkti iš Jancikevičienės du medinius namus, svirną, tvartą ir 1 hektarą žemės (be to, duoti butą namų savininkei iki gyvos galvos). Tačiau tuo metu tokiam siūlymui dauguma seserų nepritarė, jas gąsdino nepatogus susisiekimas su Šiluva, Kauno vienuolynas buvo prasiskolinęs, jam reikėjo remonto.⁷⁶ 1939 m. liepos 17 d. tuo reikalu prašė Kauno arkivyskupo metropolito nuomonės bei leidimo.⁷⁷ Matyt, arkivyskupas išdėstė palankią nuomonę, nes 1939 m. rugpjūčio 5 d. vienuolyno kapitula priėmė sprendimą Šiluvoje nusipirkti ponios Jancikevičienės sklypą su namais, mokant jai iki gyvos galvos po 30 litų per mėnesį, ir duoti jai kambarį bei virtuvę.⁷⁸ 1939 m. rugpjūčio 21 d. Kauno arkivyskupas oficialiai leido „norint įsigyti Šiluvoje nejudomą turtą, pirkti p. Jancikevičiaus sklypą“.⁷⁹ Tokiu būdu vienoje iš švenčiausių Lietuvos vietų įsikūrė Kauno benediktinės.

R. Laukaitytė teigia jau 1929 m. buvus atidarytą naują skyrių **Pernaravoje**.⁸⁰ Vienuolyno protokolų knygoje apie šį skyrių pirmosios žinios įrašytos 1937 m. Tų metų lapkričio 3 d. nuodėmklausiu paskirtas kun. A. Imbras.⁸¹ Bet šis skyrius veikė neilgai. Jau 1938 m. vasario mėn. 28 d. Kauno arkivyskupijos kurija raštu klausė, kodėl seserys dar neišvykusios iš Pernaravos. Vienuolynas atsakė tai padarysias po Velykų, matyt, seserys norėjo užbaigti savo išipareigojimus. Šių namų uždarymo priežastis galėjo būti noras sutvirtinti Kauno vienuolyną prieš būsimą Švč. Sakramento adoraciją, kuri prasidėjo 1938 m.⁸² Tačiau galėjo būti ir kokių nors nenumatytų kliūčių, dėl kurių buvo nuspręsta Pernaravos skyrių uždaryti. Galutinai Pernaravos skyrius buvo likviduotas 1938 m. balandžio mėn. 8 d.⁸³

Ariogaloje leidimo rengti vaikus Pirmajai Išpažinčiai ir Komunijai seserys prašė Kauno arkivyskupo dar 1937 m. gegužės 15 d.⁸⁴ Į šį prašymą buvo atsakyta 1938 m. gegužės 24 d.: Kauno arkivyskupijos kurija išdavė leidimą šiai veiklai.⁸⁵ Nėra žinoma,

⁷³ Protokolų knyga, KBA, 22-5, l. 22.

⁷⁴ Gaunamų ir siunčiamų raštų knyga, KBA, 1-3-2, l. 22.

⁷⁵ Ibid, l. 24.

⁷⁶ Protokolų knyga, KBA, 22-5, l. 35–36.

⁷⁷ Ibid, l. 45.

⁷⁸ Ibid, l. 44-45.

⁷⁹ Gaunamų ir siunčiamų raštų knyga, KBA, 1-3-2, l. 37.

⁸⁰ Regina Laukaitytė, „Kunigo Vlado Mažono...“, 147.

⁸¹ Gaunamų ir siunčiamų raštų knyga, KBA, 1-3-2, l. 22.

⁸² Ibid, l. 26.

⁸³ Ibid, l. 28.

⁸⁴ Ibid, l. 21.

⁸⁵ Ibid, l. 28.

kurios seserys čia darbavosi, vykdė neformalųjį ugdymą. Tokiu neformalioju ugdymu seserys užsiėmė ir Čekiškėje. 1939 m. balandžio 25 d. ten leista seserims rengti vaikus šv. Išpažinčiai ir Komunijai.

Atgavus Lietuvos sostinę **Vilnių**, Kauno benediktinės ketino vykti darbuotis šiame mieste. 1939 m. birželio 23 d. leista seserims Agnietei Čyžaitėi ir Aloyzai Mikšytei važiuoti į Vilnių.⁸⁶ Beveik po gero pusmečio 1940 m. sausio 9 d. Kauno arkivyskupo leidimu sesuo Bernadeta ir sesuo Inocenta išvyko į Vilnių lankyti Socialinės mokyklos. Jos apsigyveno šalia Vilniaus benediktinių.⁸⁷ Tad Vilniuje tuo metu gyveno keturios kaunietės seserys benediktinės, užsiėmusios saviugda arba ugdžiusios kitus. LDK palikuonės Vilniaus ir Kauno benediktinės dvidešimt metų gyveno skirtingose valstybėse: pirmosios Lenkijoje, o antrosios – Lietuvoje. Kauno benediktinės puoselėjo lietuviškąją dvasią, o Vilniaus – lenkiškąją. Atsidūrusios šalia, abiejų vienuolynų seserys nė vienos nenorėjo užleisti savo pozicijos. 1940 m. vasario 15 d. vilnietės prašė jų privačios gimnazijos direktore skirti seserį Liuciną, o 1940 m. kovo 27 d. kaunietės – seserį Aloyzą. Tad Vilniaus ir Kauno benediktinėms tuo momentu susikalbėti nepavyko, kaunietės Vilniuje neįsitvirtino.

1939 m. rugpjūčio 10 d. Kaišiadorių vyskupijos kurija ir Kauno arkivyskupijos kurija leido benediktinėms vadovauti ir mokyti vaikų darželyje Žasliuose. Čia buvo paskirtos sesuo Gabrielė Špokaitė ir sesuo Rita Ulenskaitė, joms skirti nuodėmklausiai.⁸⁸ Tad ir čia buvo vykdomas švietėjiškas ugdymo darbas. Žasliuose seserys vaikų darželį įkūrė kanauninko Cijūnaičio dovanotame name. Be to, jos dovanavo ir 1 ha sklypą.⁸⁹

Taigi seserys benediktinės Montessori pedagoginę sistemą diegė ne tik Kauno mieste, bet ir naujai atidarytuose skyriuose Čiobiškyje, Joniškyje, Pasvalyje, Prienuose ir Žasliuose. Jos taip pat vykdė įvairių ugdomąją veiklą Šiluvoje, Pernavoje, Ariogaloje, Čekiškėje, Vilniuje.

Išvados

Seserys benediktinės visur buvo siunčiamos kaip ugdytojos ir pedagogės, taikiusios pačią naujausią ir moderniausią tais laikais pedagoginę Montessori sistemą. Turėdamos tam reikalingą pasirengimą, šią pedagoginę sistemą seserys benediktinės taikė dirbdamos su vaikais ne tik Kaune kaip pirmosios vienuolės ugdytojos, prie kurių vienuolyno visuomenės reikalavimu buvo atidaryta pirmoji valstybinė pradinė mokykla, bet ir pačių įsteigtuose vaikų darželiuose Joniškyje, Pasvalyje, Žasliuose, kaip ir perduotoje vadovauti vaikų prieglaudoje Čiobiškyje bei vaikų darželyje Prienuose. Šiuose vienuolyno skyriuose jos vykdė formalųjį ugdymą. Daugiausia iš seserų skirtinguose

⁸⁶ Ibid, l. 36–37.

⁸⁷ Ibid, l. 44.

⁸⁸ Ibid, l. 38.

⁸⁹ Protokolų knyga, KBA, 22-5, l. 49–50.

vaikų darželiuose dirbo auklėtojomis ir vedėjomis sesuo Gabrielė Špokaitė ir sesuo Apolonija Šalčiūtė. Kituose įsteigtuose vienuolyno skyriuose buvo vykdomas neformalusis ugdymas. Ariogaloje ir Čekiškėje seserys rengė vaikus Pirmajai Išpažinčiai ir Komunijai. Šiluvoje prižiūrėjo bažnyčią ir globojo senelius. Vilniuje seserys užsiėmė saviugda arba ugdė kitus. O Pernavoje apie kokią nors ugdomąją veiklą nėra žinių, tačiau per dešimtį šio vienuolyno skyriaus gyvavimo metų tikrai turėjo būti vykdoma vienokia ar kitokia ugdomoji veikla. Tad seserys benediktinės 1918–1940 m. Kaune, Joniškėje, Pasvalyje, Žasliuose, Čiobiškyje, Prienuose, Ariogaloje, Čekiškėje, Šiluvoje, Vilniuje ir Pernavoje vykdė tiek formalųjį, tiek ir neformalųjį ugdymą. Savo nuoširdžiu apaštalavimo darbu, persmelktu maldos, praturtino ne tik visuomenę, bet ir būdamas savo krašto misionierės, atsiliepdamos į to laiko poreikius atrado naujas benediktiniškojo gyvenimo formas.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. *Biblija, arba Šventasis Raštas*. Vertė Rubšys, Antanas, ir Kavaliauskas, Česlovas. Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 2018.
2. „Dieviškosios Jėzaus Širdies pranciškonų seserų kongregacija (diecezinė) (Kretingoje, Padvariuose įkurta ir iki 1946 m. veikusi vienuolija)“. In *Kretingos krašto enciklopedija*. <https://www.kretvb.lt/enciklopedija/religija/vienulijos/dieviskosios-jezaus-sirdies-pranciskoniui-seseru-kongregacija-diecezine-kretingoje-padvariuose-ikurta-ir-iki-1946-m-veikusi-vienulija/>.
3. Galkienė, Alvyra. *Specialioji ugdymo kaita: nuo atskirties pripažinimo link*. Mokymo priemonė. Vilnius: Edukologija, 2013. <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:4346656/datstreams/MAIN/content>.
4. Griniūtė-Tumelienė, Ieva. „Dirbtinė šeima. Vaikų darželiai tarpukario Lietuvoje“. *Naujasis židinys – Aidai* 8 (2017): 46–51. https://www.academia.edu/37551230/Dirbtinė_C4%97_%C5%A1eima_Vaik%C5%B3_dar%C5%BEeliat_tarpukario_Lietuvoje.
5. Jakubavičienė, Ingrida. „*Vaikų nameliai*“. In <http://iq.lt/gyvenimo-gurmanams/vaiku-name-liai-2?psl=1>.
6. Jonuškienė, Žydruolė. „Montessori pedagogika Lietuvoje“. In *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. 2019-11-15. <https://www.vle.lt/Straipsnis/Montessori-pedagogika-20622>.
7. Kauno seserų benediktinių vienuolyno archyvas. F. 1. Vienuolyno gaunamų ir siunčiamų raštų fondas.
8. Kauno seserų benediktinių vienuolyno archyvas. F. 5. Kauno seserų benediktinių vienuolyno nekrologų fondas.
9. Kauno seserų benediktinių vienuolyno archyvas. F. 14. Kauno benediktinių seserų bylų fondas.
10. Kauno seserų benediktinių vienuolyno archyvas. F. 16. Vienuolyno metraščio fondas.
11. Kauno seserų benediktinių vienuolyno archyvas. F. 18. Vienuolyno leidinių fondas.
12. Kauno seserų benediktinių vienuolyno archyvas. F. 22. Kauno seserų benediktinių dokumentacijos fondas.
13. Laukaitytė, Regina. „Kauno benediktinių vienuolyno reformavimas 1920–1926 m.“. In *Benediktiniškoji tradicija Lietuvoje*. Sudarė Liudas Jovaiša, 135–148. Vilnius, 2008.
14. Laukaitytė, Regina. „Kunigo Vlodo Mažono MIC Curriculum Vitae et mortis“. *Metraštinis XLII*. Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 2019: 109–126.

15. Lietuvos centrinis valstybinis archyvas. F. 1674. Lietuvos vienuolių marijonų fondas.
16. Mackevičiūtė, Gabija. „Marija Kuraitytė-Varnienė – montesorinio ugdymo pradininkė“. Šiaurės Atėnai: dvisavaitinis kultūros laikraštis 2017 m. balandžio 7 d. <http://www.satennai.lt/2017/04/07/marija-kuraityte-varniene-montesorinio-ugdymo-pradininke/>.
17. *Marijos Montessori idėjų skleidėjai, pedagogei Domicelai Petrutytei – 100*. Parodą iš Lietuvos švietimo istorijos muziejaus rinkinių parengė vyr. muziejininkė G. Mackevičiūtė, dizainerė Renata Vinckevičiūtė. Kaunas, 2013. <https://www.lsim.lt/images/files/Marijos-Montessori-pedagoge-Domicelai-Petrutytei.pdf>.
18. Miniataitė, sesuo Liudgarda, A. a. „Arkivyskupas J. Matulevičius seserų Benediktinių vienuolyno atgaivintojas, 1927 m.“. *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*. Red. Kazimieras Čibiras. Marijampolė, 1933. 167.
19. Montessori, Marija. *Mokslinės Pedagogikos metodas, pritaikytas vaikų auklėjimui „vaiko namuose“*. Iš antro papildyto ir padidinto italų leidimo vertė Ign. Šlapelis. Švietimo Minister., Knygų Leidimo Komisijos, Leidinys, 1927. Nr. 148.
20. Nuo darželio iki gimnazijos: vaikų švietimas tarpukario Lietuvoje. LCVA. https://www.archyvai.lt/lt/idomus_dokumentai_sarasas/idomus_dokumentai_4177.html.
21. Povilaitis, Vitas. „Ignas Šlapelis“. In *Lietuvai ir pasauliui*. https://lietuvai.lt/wiki/Ignas_%C5%A0lapelis.
22. Sidabrienė, Marija Ona, „Neužmirštami užatlantės tiltai į Lietuvą“. Švietimas ir ugdymas 2 (2015): 50–54. http://samogitia.mch.mii.lt/ZZ_2015_2/ZZ_2015_Nr2_50_54puslapis.pdf.
23. *Vaikų darželį pasirinkti*. <http://www.vaikui.lt/content/view/53/35/>.
24. Vasiliauskaitė, Aušra. „Vyskupas Teofilijus Matulionis – kapelionas *martyrium* bendruomenėje“. *Soter* 64 (92). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2017: 21–39.
25. Vosyliūnienė, E. „Mokytoja Montessori metodu: Pasikalbėjimas su Marija Varniene, Montessori metodo mokyklos kūrėja Lietuvoje; M. Varnienė šiemet švenčia 70 metų amžiaus sukaktį“. *Lietuvių dienos* 9 (68), 1956 m. lapkričio mėn. VII metai: 6–7. http://www.spauda.org/lietuviu_dienos/archive/1956/1956-11-15-LIETUVIU-DIENOS.pdf.

SANTRUMPOS

KBA – Kauno seserų benediktinių vienuolyno archyvas

LVCA – Lietuvos valstybinis centrinis archyvas

Gauta: 2020 11 16
Parengta: 2020 11 27

Aušra VASILIAUSKAITĖ

EDUCATIONAL ACTIVITIES OF THE SISTERS BENEDICTINES OF KAUNAS FROM 1918 TO 1940 IN LITHUANIA

S u m m a r y

This paper presents the Sisters Benedictines of Kaunas as educators of the society, whose educational activities flourished from 1918 to 1940 in Lithuania. Kaunas society appreciated the educational activities of the Benedictine Sisters, which used the new and modern pedagogical system of M. Montessori at that time. During the research, unpublished sources were used, which helped to compile and present, in order to achieve the set aim, educational activities in Kaunas and, based on the development of the monastery, the establishment of new departments, to highlight educational activities in various areas of Lithuania.

The Benedictine Sisters were sent everywhere as educators and educators who applied the most up-to-date and modern Montessori pedagogical system of the time.

Having the necessary preparation, this pedagogical system was applied by the Benedictine Sisters working with children not only in Kaunas as the first nun educators, to whom the first state primary school was opened at the request of the monastery society, but also in the kindergartens established by them in Joniskis, Pasvalys, Zaslai, as well as in the transferred to lead children's shelter in Ciobiškis, and a kindergarten in Prienai. Most of the sisters worked in different kindergartens: educators and leaders, there were sr. Gabriele Spokaite and sr. Apolonija Salčiute. Non-formal education was provided in other established sections of the monastery. The Sisters prepared children for the First Confession and Communion in Ariogala and the Cekiškes. The Benedictine Sisters cared of the church and took care of the old people in Siluva. The Sisters engaged in self-education or educated others in Vilnius. And there is no knowledge about any educational activity in Pernava, but during the ten years of the opening of this monastery branch, one or another educational activity had to be carried out. Thus, the Benedictine Sisters engaged in both formal and non-formal education from 1918 to 1940 in Kaunas, Joniskis, Pasvalys, Zaslai Ciobiskis, Prienai, Ariogala, Cekiške, Siluva, Vilnius and Pernava. The Sisters enriched society not only with their sincere apostolic work, imbued with prayer, but also as missionaries in their country, in response to the needs of that time, thus discovering the new forms of Benedictine life.

KEYWORDS: Benedictine sisters, educators, educators of the society, Montessori education, pedagogical system, formal and non-formal education, educational activities.

Aušra VASILIAUSKAITĖ (ses. Gabrielė OSB) – humanitarinių mokslų (teologijos) daktarė, Vytauto Didžiojo universiteto Katalikų teologijos fakulteto lektorė, Santuokos ir šeimos studijų centro mokslo darbuotoja. Moksliniai interesai: monasticizmo istorija, postmodernių laikų sielovada, monastinio dvasingumo istorija, bioetika, lytiškumo etika, natūralus šeimos planavimas (vaisingumo pažinimas), klinikinė pastoracija. Kauno seserų benediktinų vienuolynas, Benediktinių g. 10, LT-44261 Kaunas. Tel. +370 686 92 646. El. paštas: sesegabriele@gmail.com.

Aušra VASILIAUSKAITĖ (Sr. Gabrielė OSB) – a PhD in humanities (theology), lecturer at the Faculty of Catholic Theology at Vytautas Magnus University, researcher of Research Center of Marriage and Family. Scientific interests: history of monasticism, pastoral care of postmodernist era, history of the monastic spirituality, bioethics, sexual ethics, NFP (fertility awareness), clinical pastoral care. The Convent of Benedictine Sisters in Kaunas, Benediktinių St. 10, LT-44261 Kaunas. Cell phone: +370 686 92 646. E-mail: sesegabriele@gmail.com.